

Za Taaffejeve vlade.

Ob smrti grofa Taaffeja so presojevali njega politiko različno in z različnih, najbolj strankarskih stališč. Glasila nemške leve, katero stalno opisujejo kot prvo „državo ohranujočo stranko“, so tega državnika predstavljale kot malomodrega, kot veliko nesrečo za našo državo, in so zatrjevala, da posledice njegove politike se ne zbrisajo nikdar več. Stranke iz bivšega „železnega obroča“ so milejše sodile o njem; saj bi drugače same sebe pobijale, in so tu pa tam naštele po nekaj drobtin, katere je grof Taaffe podelil temu ali onemu slovan-skemu narodu. V obče pravičniji sodniki sodijo, da Taaffe ni bil sicer velik državnik, da pa je bil vendar boljši, nego mnogo njegovih prednikov in naglo menjajočih se naslednikov; v ostalem pa prepuščajo poslednjo sodbo poznejši zgodovini. V tem imajo pač prav, kajti najvažnejših momentov ob presojevanju Taaffeja kot državnika vendar niso navedli, ali pa niso znali navesti.

Pri presojevanju avstrijskih državnikov, naj si bodo še toliko nadarjeni in energični, treba je na prvem mestu poštovati tradicije, in med temi zopet zlasti tiste, katerih se drži dinastija. Noben državnik, tudi ko bi bil sposoben in voljen, ne more nastopiti z radikalnimi reformami ali celó stopiti na nove poti. Okvir, v katerem se morejo svobodno su-kati državniki, je relativno jako omejen, in v tak okvir delovanja je stopil tudi grof Taaffe. A ob njegovem nastopu se je dogodilo še nekaj drugega, kar je silno važno, kar pa vedoma ali nevedoma pozabljajo kritiki Taaffejeve politike. V iste dni, ko je grof Taaffe l. 1879. stopil zopet v ministerstvo, dosegel je Bismarck v soglasju z grofom Andrassyjem formalno pogodbo za avstro-ogersko in nemško zvezo. O tej pogodbi so v obče še le mnogo let pozneje zvedeli, in vprašanje je, ali bi bili Čehi popustili pasivno opozicijo, ko bi bil dr. Rieger takoj zvedel o novi zvezi. Taaffe pa gotovo ni bil samo poučen o njej, temveč je bil hoté ali ne hoté prisiljen, svobodo svojega delovanja skriti v okvir te zveze in jo poštovati pri vseh svojih zasnovah in namerah. Naj je bil Taaffe po svojem mišljenju centralist ali federalist, zasukati jo je bil dolžan vedno v smislu, ki bi ne nasprotoval novi zvezi in s to zvezo združeni skupni zunanji politiki. Da Taaffe ni mogel misliti nikdar na zaresno izvršenje češkega historijskega državnega prava, moramo bez pomislekov izvajati iz dejstva nove zunanje zveze, kajti Taaffe je dobro poznal zapreke, katere je stavila Nemčija Hohenwartovim fundamentalkam, in je moral misliti, da nova zveza je povečala iste zapreke. Kar je

veljalo začetkom sedemdesetih let, je dobilo povečano veljavo koncem ali 1879. leta.

Tradicije in nova zveza so tolika zapreka odločilnim reformam, da se je treba le čuditi, kakó morejo voditelji sosebno slovanskih strank prezirati te nad vse važne činitelje, vplivajoče nepremično na vso notranjo avstrijsko politiko.

No Taaffe se ni pospel niti do zaresnega izvršenja narodne enakopravnosti in je v tem pogledu uklanjal se tradicijam bolj, nego je mogel odobravati njegov državniški razum.

Ves čas od l. 1879. do 1893. je Taaffe imel zagotovljen zunanji mir, in vendar ni se lotil nobene sistematike, z ustavo soglasne reforme! Da je bil prisiljen deliti vsaj večje ali manjše drobtine, to ni proizhajalo iz kakih načrtov Taaffejeve politike, temveč iz tega, da drugače bi ne bil mogel ne zasnovati, ne pridržati „železnega obroča“. Da pa mu je bilo do tega, bili so zopet vzroki v občem položenu. Če tudi se je namreč zasnovala zveza z Nemčijo, zunanji naši politiki treba je vendar poštovati tudi mišljenje drugih velevlavstij, v obče ostale Evrope, da ne rečemo skupne civilizacije.

Kakor smo mnogokrat dokazovali, naši monarhiji ne more biti vsejedno, kakó sodijo o njej zunanje države, in bilo bi jej na kvar, ko bi iste države videle, da se večina avstro-ogerskih narodov ne udeležuje ustavnega delovanja in s tem tudi delegacij, katere imajo oblast pretresati našo skupno zunanjo politiko. V interesu zunanje politike torej je imel Taaffe zadačo, sosebno slovanske narode zbrati v državnem zboru, naj si bode potem notranja politika tem narodom ugodna ali ne. Posrečilo se mu je privabiti Čeha v centralni zastop in jih tu pridržati s tem, da jim je podelil na pr. češko vseučilišče v Pragi, in dal razglasiti nekaj ugodnega gledé na ravnopravnost prisodiščih. Čebom je bilo treba največ dati, ker so bili v strogi opoziciji, druge je bilo možno zadovoljiti z manjšimi drobtinami.

Za te drobtine pa so morali doprinašati slovanski narodi največe žrtve; kajti ne prej, ne poslej se ni naložilo narodom toliko hudih bremen v krvi in davkih, kakor pod Taaffejem, ki je imel za fiskalične potrebe mojstra Dunajevskega. Nemške stranke, sosebno liberalna in nacionalna, pozabljajo sedaj, da žrtve, dovoljene od slovanskih zastopnikov, niso v nikakih razmerah s podeljenimi mrvicami.

Za Taaffeja so liberalni Nemci parkrat prinesli v državni zbor pristranske načrte, kako naj bi se izvedla samo jezikovna enakopravnost. Tedaj je bila prilika,

da bi bila vlada predložila svoj načrt, ter tako izvršila enakopravnost ne le glede na jezik, temveč tudi narodnost vseh narodov. To se ni zgodilo, kljub temu, da je grof Taaffe poleg Dunajevskega večkrat naglašal potrebo take izvršitve.

Ravno za Taaffeja se je začel nemški kot notranji, uradni ali državni jezik posebej povdarjati, in tudi ko bil Taaffe preverjen o nepravilnosti in neustavnosti takega vsiljevanja nemškega kot državnega jezika, je imel pa po tradicijah in drugih aktualnih vplivih vezane roke. Naposled je pokazal jasno svojo odločno voljo s tem, da je zahteve Staročehov, naj se češčina prizna kot notranji jezik, odbil naravnost in ravno s tem dal zadnji in smrtni vdarec staročeski stranki.

Narodno enakopravnost je začel Taaffe izvrševati z Dunajskimi punktacijami, ne da bi se izjavil, da analogno hoče postopati tudi v drugih pokrajinah. Ravno te punktacije kažejo, da Taaffe je bil onemogel nasproti drugim činiteljem in toku tiste politike, ki odločuje na zunaj in znotraj. Če je le količkaj izprevidel notranje razmere, moral je izprevideti, da je začel spravo na kraju, kjer je bila najmanj potrebna, ker, ako je sploh hotel analogne sprave pri vseh narodnostih, moral je spoznati, da liberalni in v obče Nemci po izvršenih punktacijah bi ne bili z lahka več za jednake punktacije glede na slovanske narode.

Če pa Taaffe ni spravil narodov, krivo je prvič to, da so ga postavili v okvir, v katerem ni možno izvršiti ne historijskih prav ne narodne enakopravnosti. Ta okvir bi spravil narode le tedaj, ko bi se ne bili probudili in bi ne mogli razločevati, da je možno deliti drobtinice tudi v okviru germanizovanja ali z načelom, da naj se narodnosti delé v prvo in drugo vrsto med seboj. V resnici Taaffe je vladal pri dejstvu, da so se slovanske narodnosti podrejale gospodovalnim narodnostim, pred vsem nemški, in nemške stranke so mu jako nehvaležne, ako mu očitajo spravo slovanskih narodov, izvršeno na škodo Nemcev. Take stranke se silno zagrešajo proti očitnim dejstvom in razodevajo, da so čez vso mero razposajene, meneč, da ima nemška narodnost kako historijsko pravo, stati nad drugimi narodnostmi.

Taaffe, ako bi bil velik, odločen državnik, bi ne bil prevzel naložene mu zadače, ali pa bi bil odstopil, ko bi bil videl, da v podanem mu okviru ne more napraviti sprave med narodi. Tega ni storil, in iz tega je možno soditi, da je morda sam mislil pomiriti narode z mrvicami.

Načrta o volilni reformi pa Taaffe ni zasnoval radi narodnostij kot takih, temveč radi očitne opasnosti, ki se kaže v razširjanju socialnodemokratskih idej tudi v naši državi. No, njegov načrt je bil dostej še najboljši; tu ga ni premagal omejeni okvir zunanje politike, temveč sebične stanovske politike združenih kapitalistiških strank plemse in neplemske krvi. Taaffe je tu podlegel strankam, v tem ko je drugače imel moč nad njimi.

Grof Taaffe ni po takem izvršil nič posebnega; da je znal motiti poldrugo desetletje slovanske stranke, pač ni zasluga v smislu pravih interesov države. Posredna zasluga bi bila v tem, ko bi se naučili državniki od njegovih nevspehov, da je treba z drugimi načrti zadovoljiti narode in takó utrditi državo.

Iz državnega zbora.

V seji dne 28. t. m. je razpravljajl proračunski odsek o srednjih šolah. Referent dr. Beer izjavil je, da se nedostajanju učnih močij po možnosti odpomore s tem, da se pomnože učna mesta. Tudi učni red realk se preosnuje, in bode vlada zlasti skrbela za dobre učne moči v modernih jezikih. Srednje šole, ki jih vzdržujejo dežele — zlasti Stajerska in Moravska — prevzame vlada. Naučni minister konstatoval je naraščanje v obiskovanju gimnazij in realk. V zadnjih desetih letih se je pomnožilo število gimnazijcev za 3593 in število realcev za 3006 učencev. Da se šole ne napolnijo preveč, izroči minister vzprejemne izpite strožemu nadzorstvu. Glede preosnove realk je povdarjal, da treba na istih gojiti bolj humanistiške studije. Med novimi učnimi zavodi, katere hoče minister ustanoviti, so češka realka v Pragi in Žitkovu, češka gimnazija na Moravskem in niža gimnazija v Zadru s hrvatskim učnim jezikom. Minister je obečal nadalje novi gimnazijski poslopji v Gorici in Zadru. Minister bode tudi skrbel za to, da si pridobé učitelji na srednjih šolah znanje šolske ligijene. Posl. Herold povdarjal je, da se more poddržavljenje čeških realk na Moravskem izvršiti le takó, do se bode pravično pošteval češk. učni jezik. Priporočal je poddržavljenje češke gimnazije v Opavi in osnovo hrvatske v Pazinu. Posl. Klun priporočal je istotako hrvatsko gimn. v Pazinu in zahteval novo gimnazijsko poslopje v Ljubljani. Stara nasprotstva pokazala so se pri govornikih, ki so se dotikali Celjskega vprašanja. Dr. Bareuther predlagal je, da se zbrše cela postavka, posl. Menger pa, naj se Celjska gimnazija preloži na kak drug kraj, ki je izključno slovenski. Oba predloga bila sta odklonjena. Posl. Gregorič priporočal je dalje obrtno strokovno šolo za umetno mizarstvo v Marianu in obrtno nadaljevalno šolo s slov. učnim jezikom v Gorici. Dr. Herold podpiral je prošnjo društva „Komensky“, da se podeli pravica javnosti češki šoli na Dunaju. Klun zahteval je strokovno šolo za lesno obrt v Ribnici in za obdelovanje kamnov na Krasu.

Predmet seje poslancev z dne 29. pr. m. bile so podpore, katere naj država dovoli po elementarnih nezgodah prizadetim deželam. Posl. Rašin je zahteval, da se skupna državna podpora poviša od 400.000 gl. na 600.000 gl., posl. Vašaty pa, naj se mesto 100.000 gl. določi za Češko 300.000 gl.. V teku seje interpelovali so Biankini i. dr. pravosodnega ministra radi imenovanja sodnih adjunktov v okrožju višega dež. sodišča v Zadru in Trstu s tajniki; Šamonek radi dogodkov pri pogrebu Vencelja Čičeka; Spinčič radi ustanovitve expositione v Prezori in Brzorad radi poslovnika. — Dne 30. t. m. zbrali so se poslanci kmetskih občin vseh kronovin v posveto vanje o obnovitvi pogodbe z Ogersko. Poljski poslanci se posveto vanja niso udeležili, ker hočejo počakati dovoljenja klubovega.

Črez dolgo časa sestal se je zopet jedenkrat tiskovni odsek dne 30. nov. Mladočeh dr. Pacák je razpravljajl predloge, katere je odseku priporočil v odobrenje. Predlogi se tičejo proste kolportaze in odprave časniškega kolka. Za slučaj, da bi vlada ne ugodila zahtevam, želi, da sprejme vsaj one predloge, ki se ozirajo na immuniteto državnoborskih poročil in na govore, ki se niso govorili v državnem zboru v nemškem jeziku. Dalje je predlagal premembo postopanja pri popravkih v tem smislu, da se dovoli nasproti popravkom dokaz resnice, ter da se omeji objektivno postopanje samó na slučaj razžaljenja Veličestva. Na to je pravosodni minister grof Gleispach priznal, da sedanje določbe tiskovnega zakona ne odgovarjajo več modernim zahtevam, in da hoče na tem polju uvesti potrebne reforme.

Izjavil je, da hoče uvaževati Pacákove predloge in na podstavi istih najbrže spomladi predložiti zbornici načrt tiskovnega zakona. Kot začetek preosnov omenja svoj razglas, kateri je bil razposlan meseca oktobra vsem državnim pravdnikom. V tem razglasu opominja, naj postopajo oprežno pri konfiskovanju listov, katerih velik pomen se več ne da tajiti. Povdarja, da se mora dovoliti javni kritiki kolikor možno neomejena svoboda. Zaradi tega naj drž. pravdniki ne konfiskujejo vsakega lista samo zaradi tega, ker je rabil, sodeč o postopanju vladinih organov, ostre izraze. Minister kar naravnost zapoveduje, da se taki članki ne smejo soditi kot tiskovni delikti, zlasti ne kot hujskanje k sovraštvu ali zaničevanju državnih oblastij in organov zlasti zato ne, ker potem poslanci, ki uživajo imuniteto govora, še v ostrejših besedah kritikujejo vladajoče razmere. Posl. Eim mu je odgovoril, da so nanj ministrove besede napravile gotovo dober vtis in da se veseli tega pojava, ki kaže, da minister napredku in prostosti ni principijalno nasproten. Minister je obečal, da tiskovni zakon, hitro ko se po praznikih zopet snide drž. zbor, t. j. meseca februarja pride na vrsto.

Proračunski odsek je nadaljeval 30. m. m. svoja posvetovanja in odobril nekatere postavke iz proračuna finančnega ministerstva. Pri tej priliki je zahteval posl. dr. Kaizl, da se zakon o enakosti vseh narodnostij in jezikov z ozirom na češki jezik natanko izvrši pri vseh poštah uradih, in se upiral ideji, da bi država izdala papirnate note po 5 koron. Povdarjal je, da se sme to zgoditi jedino v obliki certifikatov, ki morajo v drž. blagajni biti pokriti z dovoljnim številom goldinarjev in koron. V seji dne 1. t. m. je nadaljeval proračunski odsek svoja posvetovanja o proračunu trgovskega ministra. Pri tem se je razpravljalo tudi vprašanje o preosnovi trgovskega ministerstva v tem smislu, da se ustanovi posebno ministerstvo za komunikacije. Za to misel se je izrekel tudi Mladoček dr. Kaizl.

Po volitvah.

Liberalna stranka na Kranjskem je v kmetskih občinah popolnoma propala, izgubila je tudi še onih pet mandatov, katere je doslej imela v tej skupini. Tolaj pa se s tem, da je farovškim iztrgala iz rok jedini njih mestni mandat ter da je v mestih in trgih sploh zmagala na vsej črti; zadovoljna in vesela je, da je izgubila — ako jej prištevamo tudi člane bivšega „Triglava“ — „le“ štiri mandate, bila je, kakor je videti, pripravljena na še hujski poraz, sicer pa čakala, udana v božjo voljo, zasluženih vdarec, katerih pa menda ni dobila v tolike meri, kakor se je bala. Vsaka druga resna stranka, katera kaj pričakuje od bodočnosti, katera hoče napredovati, svoj program izvrševati in sploh kaj doseči, bila bi skrajno konsternovana; ako bi jo zadela taka izguba, izprašala bi si vest in iskala vzroke svojega propadanja.

„Le malo potrpljenja, gospoda moja! Mi na tihem delujemo, in v kratkem se uverite, da stojijo za nami masa naroda!“ Tako je govoril pri Gregorčičevji slavnosti Dunajske „Slovenije“ poslanec dr. Ferjančič. Zares ostrmili smo, videč, kako ogromna „masa naroda“ stoji za drem. Ferjančičem in njegovimi somišljeniki! Torej tako ste na tihem „delovali“, gospod dr. Ferjančič in Vaši sodrugi! Le tudi naprej tako delujte „na tihem“ in utegnete še čudeže doživeti. — Res je sicer, da ima liberalna stranka razumništvu večji del za se, res je, da ima najtrdnjejšo zaslombo med narodnim meščanstvom, ali nad tem je stranka popolnoma nedolžna in tega uspeha ni dosegla s svojim „delovanjem“ ali pa z agitacijo, ampak njena zmaga po mestih je naravna posledica onega mišljenja, katero je lastno buržoaziji tudi pri drugih narodih. To svojo zmago mora pa zahvaliti osobito tudi temu, da ni nastopila proti njej nobena resna stranka s poštenim gospodarskim in socialnim programom. Mali obrtniki in sploh mali meščani pri nas še spet in se ne zavedajo svojega položaja in svojih ciljev — kolikor jih niso organizovali klerikalci —, o kakem duševnem gibanju med njimi ni govora. Isto velja — z malimi častnimi izje-

mami, kakor n. pr. v Idriji — tudi o delavcih. Domača liberalna stranka je torej v pravem pomenu besede stranka buržoazije¹⁾: mesta in trgi, trgovinska in obrtniška zbornika. Novi deželni zbor je torej razdeljen po socialnih slojih: stranka veleposestva, stranka buržoazije in agrarno-socialni klerikalci. Med slovenskim razumništvom in med selskim narodom nastal je velik prepad, ker je slovenski liberalizem približno tak in tako slab, kakor povsod drugod. Inteligencija ni več voditeljica našega naroda, sami generali bez armade. In kdo je kriv?

Kdor pa misli, da se bodo kranjski liberalci kaj učili iz poslednjih dogodkov, ta se hudo moti. Resignovani in polni marazma se tolažijo v svojej onemoglosti, češ da „bode uže bolje, kmetu se bodo oči odprle in pride reakcija!“ Kaj pa da, le čakajmo, dokler nam ne prileté pečena piščeta v usta! Bez zaslombe v narodu, bez naraščaja med mladino, katere najboljši del se obrača od nje, bez vsake energije in žilavosti, bez gospodarskega in socialnega programa, bez smisla za slovanstvo in tudi za pravo svobodo sploh, bez vsake ideje — je ta „stranka“ poslabšana 2. izdaja nekdanje diktature sladkega spomina, medel odsev blaženih dnij Ljubljanskega pravečanja. „Vse za vero, dom cesarja!“ to je vsa liberalna modrost, ta njihov „program“, pa tudi pove vse, t. j. — nič. Zato pa hočem kranjske liberalce pri miru pustiti, naj spavajo zasluženno spanje pravičnika.

O volilnej agitaciji klerikalcev ni, da bi gubil dosti besed. Samo dve dejstvi hočem omeniti. — „Narod“ je v svojej superlojalnosti očital škofu Misiji in klerikalcem sploh nelojalnost (o Rudolfovej smrti), upornost proti zakonom, katere je potrdil sam cesar i. t. d. sine gratia in infinitum. „Slovenec“ mu je seve hitro vrgel v obraz Krutorogova in, revežu sape zaprši, vzvišeno se solnčil v svitu svojega dinastičnega čustva. In tako smo doživeli sramotilni pojav, kako skušata naša dnevnik prekrositi drug drugega v servilizmu najnižje vrste. Oj vrli bizantinci! Tu vedite, da ni bilo ostudnejšega momenta v prošlem volilnem boju od tega. Zato pa Vam je tudi „mit Nachsicht der Taxe“ zagotovljeno bezmejno preziranje vseh dostojnih, nezavisnih, svobodomislelnih ljudi. Dovolj.²⁾

Nekaj drugega: klerikalci so porabljali pri volitvah propovednico, spovednico, zakramente, sprevede, misijone, smrt, pekel — z jedno besedo boga in hudiča. Nihče jim tega ni branil, nihče ugovarjal. Zato pa bode klerikalce gotovo zanimalo zvedeti, kake kazni so določene za tako početje, in kako se postopa proti volilnim spletkam in proti korupciji pri volitvah — saj oni so mojstri v tej stroki. Po dotičnih zakonih ni kaznjivo le kupovanje glasov (najprimitivnejša oblika teh deliktov), ampak med drugim tudi vsako „traktiranje“ volilcev, t. j. če kdo pred ali med volitvijo, ali pa tudi po njej dá komu drugemu jedil, pijačo ali sploh kakih živil, z namenom, da bi vplival na njegovo glasovanje; isto tako zapade kazni tudi volilec, kateri bi v takem slučaju jedl ali pijačo i. t. d. sprejel. Dalje: kot protizakonito vplivanje pri volitvah je izrecno navedena — čujte latinizatorji po kranjskih farovžih in kaplanijah! — grožnja, češ da volilec ne bo deležen večnega zveličanja, ali pa da bode trpel škodo na duši. Na tem mestu govorim o pojmu „škoda na duši“, pravi tudi zakon, da nikakor ni dovoljeno proglasiti glasovanje v kakem gotovem smislu za pregrešno ali pa odreči radi tega delitev zakramentov. (Gl. nižje cit. l. 1883.) Koliko naših kaplanov bi moralo po tem takim pod ključ? Da se pa ne prestrašijo preveč te brunne farovške duše, moram, žalibog, pripomniti, da to ni pri nas tako, vsaj sedaj še ne, nego da veljajo ti idejalni zakoni — le v Angliji, v onej Angliji, katera je našim odrvenelim, kontinentalnim deželam vsekdar vzor strogo ustave in v čistem parlamentarnem duhu vladane svobodne države. Angleži imajo iz raznih dob (1854, 1867, 1872, 1881, 1883, 1895) najstrože določbe proti volilnim mahinacijam, določbe, katere so v teku let poosttrili, čim bolj so razširili volilno pravo na vedno širše kroge. (Najbolj obsežen in važen zakon v tem pogledu: Corrupt and illegal practices prevention acts 1883.) Našim klerikalcem bodi ta študija najtopleje priporočena.³⁾

Volitve so torej završene, vse gre zopet svojo pot po starej navadi. Le „Narod“ še vedno poroča dan za dnevom o „volilnem gibanju“ — sedaj po končanih volitvah, in ko je volilno gibanje v resnici uže davno pri kraju. Mari „Narod“ res nima boljšega in nujnejšega posla, nego da podaje potrpežljivim čitateljem neslane in dolgočasne, vedno jednake in zato skrajno duhomorne historije, kako so tukaj in tam zabavljali drug drugemu, kako so se med seboj „zafkravali“ in „morili“? — Menim, da je sedaj važnejše gradivo potrebnije.

Videnensis.

¹⁾ Seveda bez jednake mere bogastva, katero ima buržoazija drugod; vrhu tega je bolj pošteno narodna, nego tam, kjer je pomešana z židli ali plemstvom. Op. ur.

²⁾ Sicer pa ne tajna, da zasluži bezdovno „Slovenec“ premijo v tem pogledu. Primerjaj le famozno Dunajsko pismo o Podgorinkovem večern, kjer neki dopisnik ovaja in laže o „razsolitvu“ i. t. d. Faj ga bodi, podlo dušo! In op. pis.

³⁾ Tu ni mesta za daljšo razpravo te stvari. Kdor se zanima za njo, čitaj spis Dunajskega kriminalista prof. dra. Lammacha: „Die Behandlung von Wahlumtrieben nach englischem Strafrecht“ v. „A. ö. Gerichtszeitung“ (Zadnja št.) Op. pis.

„Rusija in zahodni Slovani“.

(Dalje.)

3. Dalje se zabavlja tudi črez neomikanost ruskega svečeništva. Ruski bogoslovec, ki se hoče zadovoljiti z županijo na deželi, mora se učiti 12 let, oni pa, ki hrepeni po višem, 15 let. To je, kakor bi mislil vsak razsoden človek, vendar dovolj! Treba je pa še poleg tega pomisliti, da so ruski bogoslovci brez izjeme otroci svečnikov, in da se uče od mladih nog udeležujejo cerkvenih opravil, da se ne učé v posvetnih, ampak posebnih bogoslovnih učiliščih (duhovnoje učilišče, seminarja), in da so vsi njih učitelji bogoslovci-akademiki, ki imajo torej velikošolsko izobraženje. Poleg tega pa ruskemu bogoslovcu ni treba najprej vrsto let z učenjem nemškega jezika zapravljati in svoje študije z vtepanjem učenih, v spačeni latinščini pisanih knjig završevati, kakor mora to storiti katoliški svečenik. V Rusiji so vse šole narodne, kakor cerkev. Seveda pri takih okolnostih Rusi ne morejo imeti duhovnov take vrste, ki bi barjane v Ljubljanski okolici zavajali h krivim prisegam ali pa prirejali Starotrškemu podobne pretepe. Ruski bogoslovci, ki je 12 let se učil, more vstopiti tudi na vseučilišče.

4. Dopisnik dolži dalje Rusijo, da ona osvabaja le pravoslavne Slovence. To ni res. Rešila je tudi 15.000.000 zjedinenih, torej rimsko-krščanskih Malo- in Belorusov in 5.000.000 katoliških Mazurov poljskega gospodstva, ki ni bilo boljše, če ne slabše kot turško.

Kdo je rešil l. 1848. Avstrijo gotovega razpada in s tem zajedno preprečil priklopljenje Slovencev, Čehov na Nemčijo, kar bi bila njih smrt? Rusija. In ko bi se vrnilo 1848. leto v drugič nad nas? To ni nemogoče. Na Madjarskem je stranka samostojnosti močna, tam straši Košut II.; od istih časov trdno zedinjena Nemčija ter od istih časov trdno zedinjena Italija ste za Nemce in Italijane mnogo zapeljivejši nego l. 1848., ko ste Italija in Nemčija štelii celo vrsto držav in državic. To naj pomislijo vsi oni, ki so leta 1848. našli oporo pri Rusih. Poleg tega pa ležiti zedinjena Italija in zedinjena Nemčija neposredno ob avstrijski meji, v tem ko so ovajani Čehi, Slovenci in Hrvati od Rusije takó oddaljeni, da je vsaka misel na priklopljenje očividno nesmisel, ki jasno kaže abotnost vsake denunciacije.

5. „Rusi zatirajo Poljake“, pravi dalje bezimnik. Roma locuta est! Papež Leon XIII. je po natančnej preiskavi vso pravljico o zatiranju Poljakov v Rusiji proglasil lažnjivimi. Sedaj bi bil vendar jedenkrat uže čas, da nehajo katoliki dvomiti o resnicoljubju sv. Očeta!

6. „Ruska vlada je prisilila Čehe, ki so se preselili v Rusijo, prestopiti k pravoslavju“, laže dalje bezimnik. Ravno isto laž priobčil je pred 11 meseci v češkem časniku neki pater. „Prisiljeni Čehi“ so vč. gospoda v „Narodnih Listech“ kar najenergičneje pozvali, naj prekliče svojo trditev. Monsignore molči. Jaz mislim, da bi v prvi vrsti svečeništvo moralo imeti toliko časti v sebi, da bi ga drugi z „lažmi“ ne puščali na cedilu nego da odkrito prizna resnico. „Calummare audacter, semper aliquid haeret“, misli si molčeči pater. Češki naseljenci — po številu jih je 19.000 — v Rusiji so steklarji, pivovarnarji, tehniki, trgovci, profesorji, agronomi, svečeniki (4), torej večinoma polnoletni inteligentni ljudje, gotovo pa ne kaki „neprobujeni“ sedmograjski Romuni ali dolenjski Uskokii. Ko so se pred 20 leti naselili v Rusiji in čutili prosti „ustavnega“ pritiska, uredili so si cerkev na narodni podstavi. Kje je tu kaka sila?

No, sedaj sem pa radoveden, od kod neki prihajajo milijoni zjedinenih med avstrijskimi Srbi (Bunjevci, Šokei) Romuni in Malorusi? Če bezimnik ne vé, da neprobujeni Roman ali Srb, ki pase svinje, nikdar neprisiljen ne izpremeni svoje vere, potem naj bo vsaj toliko vljuden, da ne smatra drugih nevednimi. Mi prav dobro vemo, kakó je pod in pred Marijo Terezijo država vprizorila cerkveno zjedinenje bivših pravoslavnihi. Kje so dolenjski pravoslavni staroverci (Vinica in nje okolica), o katerih pripoveduje Valvazor? „Pri nas ja več strpnosti, ker je več omike“, piše dalje bezimnik.

Zakaj ne dovolijo samostojne pravoslavne župnije v Pragi? Zakaj ne dajo 263.000 katoliških Čehov na Dunaju nobene cerkve? Zakaj se Slovenci v nemško-konservativno poljski koaliciji glasovali zoper državno podporo Dunajske češke šole Komenskega, akoravno so dan prej — ti prokleti — Mladočehi glasovali za Celje (bez mladočeskii glasov bilo bi Celje palo)? Zakaj ne dobé v katoliških mestih umrli pravoslavni prostora na katoliških pokopališčih, kakor trgovec Petričič v Ljubljani, načelnik godbe Petr v nekem češkem mestu, v tem ko Žide v Ljubljani pokopavajo na katoliškem pokopališču („Slov. Nurod“ 1891)? Zakaj so vrgli Nanmoviča in sodruge v Galiciji za dolga leta v ječo? Tukaj je pač malo „strpnosti“ in še manj „omike“.

(Dalje v bodoče.)

Ja sam krenó u taj svijet . . .

Ja sam krenó u taj svijet, Da se borim hrabro, smjelo, U toj borbi da održim Čilu dušu, čisto čelo.	Primjer mojih praotaca Čud i značaj moj kremeni, Svemu spravan za poštenje, Pa i u grob saći zdeni.
Neka reži zavist sudbe, Nek mi sila zlobe prieti, Zastrašit me sve to neće, Pa ni oštri bajoneti.	Za Hrvatsku, za svoj narod, U redu éu svedj bit prvi, Za slobodu doma svoga Prolit zadnju kaplju krvi.
Prezreo sam sreću lasti, Ja žuljeve štujem dlane, U borbi je život pravi, U borbi su sladke rane.	Otvoreno sve to kažem, Sudite me kake, znate, Ja nečekam od nikoga Ni uzdarja, niti plate.
Kad me sveta misó vodi, Kad me jari čuvstvo sveto, Zar od straha da ih stajim, Da počinim djelo kletó?	Ja računá ni s kim nemam, Dok je čista savjest moja, A takova izić mora I iz toga svjetskog boja.

Ja se hvalim! — neka bude — — — !
Hvalite se svi vi tako,
Na tezulji pravde najzad
Mjerit ćemo djelo svako.

Dinko Sirovica.

DOPISI.

Iz Istre. Evo nas Božjom pomoći na uzroku godine, a što da bilježimo glavnega u političkom polju tečajem ove godine u ovoj miloj pokrajini?

Neimamo izbilja, čim se pohvaliti, već izjaviti, da naši uzidajci i vapoji reć bi jesu „glas vapijućega u pustinji“. A što nas više žali imati na srcu neizlečivu ranu — da jesu naši vrli zastupci bili izloženi porugam i pogibeli svojeg života od latinskoga barbarizma u saborskom gradiću te jedva potajno mogli su ostaviti saborni gradić Poreč, kao Isukrst usried židovskog kamenja pobjegne iz crkve. Ovaj čin „dell'avita cultura“ dodijao je i istoj vladi, koja je razpustila sabor, akoprem neostaje odzad ugodiť što već može Italijanom budi i na štetu Slavjana. Za raspustom slijedili su izbori, te je bilo očekivati po prilici jednaki broj zastupnika, da se nije u obćinah, koje su u latinskih rukah, činilo komedije proti nenkom kmetu. Tako slavjanska stranka jedva je mogla dobiti devet svojih zastupnika proti 21.

Koja će biti sudbina našim zastupnikom u buduće, odvisiti će od presjedništva sabora, i vlade, od kojih se očekuje osobna sjegurnost. Mi želimo, da budemo mirno, i da se bratski stvari razpravljaju, da se časti narod, koji obitava ovu pokrajinu, neželimo, da naši zastupnici budu i u napried na ulici i na stanu zlostavljeni i progonjeni. Isukrst je rekao apostolom: „Idite po cijelom svijetu i učite moj nauk narodu, koj bude mrzio vas, mrziti će mene, a mrzeći mene mrziti će Oca nebeskoga, jer on je poslao mene na svet, da izkažem svjedočanstvo od njega“. Ako ove riječi poslužimo u političkom polju, možemo tumačiti, da Isukrst je zakon, po kojemu se može svaki služiti za svoju korist i potrebu. Politični zakon daje pravo narodu, birati svoje poslanike, koji ga prikazuju pred istim zakonom, pred kojim nemože biti nasilja, dok se zakonito postupi. Nezakonito i neuljudno postupanje, postaje barbarizam i samovlast. Slaveni u Istri a tako i u cijeloj austro-ugarskoj monarkiji nemogu se suditi ni barbari, ni vandali i niti tuđi narod, jer nečine nezakonita nasilja; oni pred zakonom proše i kucaju, da se njim dade ono, što još neimaju, a drugi uživaju.

Možebit je barbarizam pitati škole u svojem jeziku, i pripoznanje u uređih? Takva pitanja nisu proti državnom zakonu, dapače može se suditi, da su oni proti državnom zakonu, koji čine nasilje u školah i uređih radi narodnog jezika. Nemogu nas Italijani držati ni potvoriti za tuđe ili robove, jer nismo došli u Istru jučer ili lani. Istra je naseljena od više vjekova od Slavena, a danas broje se u većini. Bilo kako mu drago, državni zakon neosvrće se na povjest, već kaže „U školah i uređih svak ima pravo u svojem jeziku, i svi narodi jesu jednaki pred zakonom“. Nesmije biti privilegija, ni preskripcije u narodnom pogledu. Slaveni u Istri te u cijeloj državi po zakonu zahtijevaju jednakopravnost u školah i uređih, što još i danas njim se zanijeka. Kako čujemo, u Pulu na državnoj gimnaziji otvoriose je popis djaka za hrvatski jezik, kao slobodan predmet, te se je prve dneve upisalo oko 100 učenika. Ova vjest prem pravedna daje misliti, da vlada za sada nemisli osnovati hrvatsku gimnaziju u Pazinu, za koju se od već vriemena prosi, žalibože za Slavene sve koristno se nateže.

Tršćanski biskup Glavina odstupi svoju stolicu; riedki ovaj slučaj kažu tršćanske novine, da je prouzročio njegovo nezdravlje i da je sit političkih razmirica u crkvenom poslu. Italijani se veoma vesele radi njegovog odstupi, jer za gotovo drže, da mu bude nasljednikom porečki biskup Flapp, njimi do sada na ruku, te se nadaju u njemu imeti glavnu silu za polatinit, što se još nahodi hrvatskog i slovenskog u crkvah tršćanske biskupije. Što bi Flapp u tršćanskoj biskupiji slučajno učinio, za sada nesudimo, ali u odlučnom preobratu crkvene liturgije i običaje predviđati je, da bi se moglo dogoditi slično, što se je dogodilo u Splitskoj biskupiji u Dalmaciji pod biskupom Nakić-em. Slaveni jesu svagdje izazivani, izazivani jesu u Istri radi progona njihovih zastupnika, tlačenja jezika i tablica u uređih, crkvenog obreda u Trstu i Porečini; slična izazivanja proti Slavenom događaju se po cijeloj austro-ugarskoj državi. Pak se ima obraza suditi „Slavene za bunтовnike, barbare neprijatelji države!“ Quousque abuteris patientia nostra!

Neugodni događaji za Slavene, koji se danomice prikazuju, probudjuju u istih narodnu svijest te jih nukuju na jedinstvenu obranu njihovih svetinja zajamčenih po Bogu i carskom zakonu. Uspomena, koju nam crkva katoličanska predstavlja na svršetku vsake godine o sv. porodu Isusa, koji je došao na svijet, da izbavi griješnika od sužanstva paklenoga, nek bude i Slavenom u pomoći za jedinstveni spas slobode neprijateljskog nasilja.

Istranin.

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубахѣ.

Naša vrhovna uprava našteva sedaj nekoliko vrlih mož u svojih strokrah. Najbolj pa se poleg ministra financij slavi minister pravosodja — N. V. Muravjev. Minulo jesen je obiskal pribaltijski sodni okraj, bil je u ruski „Germaniji“, kjer so bili uvedeni ruski sodnijski ustavi i zakoni šele pred par leti.

Zacetek novega carstovanja dal je povod k raznim govoricam, končni smisel kojih je bil, da se vse pa le vrne k staremu, dasi ruske preosnove v ostrejskih provincijah niso našle nujne podstave, torej bodo pa le morale zamreti, kakor je to bilo uže nekolikokrat poprej. I res so te govorice napravile mnogo zmot i zmešnjav, a vzbudile so še več srda v ruskem občinstvu, ne samo v Pribaltiki, no i po vsej ruski zemlji.

Ruski upravni organi med sovražnim jim nemškim baronstvom niso vedeli, kaj bo iz vseh teh razgovorov, i da bi po vsem ne oplasil se, poslal je car svojega najzvišnejšega slugo, kojemu je naročil izjaviti vsem i vsakomur vojo svojo kot nepremisljivo, strinjajočo se popolnoma z načrti očetovskimi — i basta...

G. minister seveda svojega posla ni izpolnil tako kratko i tako energično, kakor poroča vam o tem vaš sotrudnik, kojemu ni časa od rahlih i prostranih motivov; pač pa je v glavnih središčih nemško-baronskega zadora i šovinizma revizoval sodnije i pri teh slučajih govoril reči, smisel kojih je bil i bo tak, kakor sem ga jaz označil nekoliko više.

Ti govori so bili sui generis kvint-esencija rahlosti, mehкости i vežljivosti do non plus ultra, take vežljivosti, katera izziva na licu usmehljaje, v srcu pa potoke ne v svoj čas nahlinuvše krvi... Ti govori ostanejo v sodnijski praksi epohalni v vseh obzirih, posebno pa po učinkih, kakor na tamošnje, takó posebno na občinstvo čisto rusko, v osredju Rusije: Sic erat in fatis — pogin ruski „Germaniji“...

A o tej ministerski ekskursiji le mimogredé. Glavna tema pa bo poslednja okrožnica istega g. ministra — N. N. Muravjeva — k vsem sodnijam ruskega carstva. Ta okrožnica zahteva od „уполномоченна судопроизводствена“, in to pomenja odstranjenje nepotrebne kancelijskega pisanja i krotanja. Vse ruske novine so se prav razveselile te okrožnice, tembolj, ker je sploh znano, da je g. Muravjev izključno mož dela, ne pa besede. Če je torej pribegnul k okrožnici, bo jo tudi vedel izvesti i uredniti.

Tudi ta okrožnica kaže, ne manj od riških, reveljskih, jurjevskih i t. d. govorov, da g. Muravjev res ni navaden minister, koji le prvega čista deluje „samostalno“, t. j. zahaja v državno blagajno za tisoči rubljev srebra i zlata, drugače pa le prav marljivo jezdari na svojih načelnikih raznih oddelov, na stolonačelnikih i na drugih evehkih bezkončne lestvice uprave.

Okrožnica predstavlja svod primerov nepotrebne pisarije i sodnijskih ceremonij, kojim je možno najti raison d'être le tedaj, če se bojé, da bi razni kancelijski ljud ne poginil od dolgega časa in ničnedeljanja, razumé pod delom prepis „девятн-аршинныхъ бумагахъ“, zadržaj kojih bi pa ne bilo trudno izraziti v 9 besedah...

Seveda podobno „sudoproizvodstvo“ ni pospeševalo „skorega truda“, kar so razun pravičnosti sodnijske, še najbolj imele v vidu vse sodnijske reforme od Jekaterine II. do Nikolaja II. Predsedniki vseh sodnij ruske zemlje morajo predstaviti svoje nazore o tej stvari do 4. jan. 1896. l.

Bog je še vedno visoko, a carka milost se pa vendar le bliža i približuje največim nujnostim narodnim.

Božidar Tv.

Odrpto pismo gospodu Omegi.

Gosp. Omega je priobčil v 42. štev. „Slov. Sveta“ člančič „Slovenci in Rusi“. Pred vsem nima prav, ker piše: „Čisto naša (Slovencev) krivda ni, ako je naše poznanje (o Rusih) nedostatno“. (vsem drugem mu pritrjujem). Učiti se moramo, učiti, in učiti, če hočemo kaj znati! Da mu izpolnim željo, citati v „Sl. Sv.“ kaj sistematičnega o Rusiji, sem z veseljem pripravljen, sodelovati po svojih močeh. Samo prosim ga „več luči“. Kaj hoče g. Omega z besedami: „dobro bi bilo, da bi „Slov. Svet“ priobčeval korenite članke o raznih kulturnih razmerah, narodnem životu, o zgodovini in literaturi“? Ako naj bo ta program sistematičen, je za „Slov. Svet“ mnogo, mnogo preširok. Da ga izvedemo, potrebujemo najmanje 100 knjig! — Tudi njegova želja, da bi čital slovenske prevode ruskih recenzij, je nepraktična. „Slov. Sv.“ ima zato premalo prostora. A kaj pomagajo dolge recenzije, ako ne čitamo del samih? Kratko priporočilo del po razumnem in dobrohotnem možu za dosežaj. Zato prosim najprej, da mi g. O. točno, jasno specijalizuje, precizuje besedo „sistematično“, ter se zadovolji s kratkim priporočilom. Potem sem mu na uslugo, seveda z uslovjem, da natisne „Slov. Svet“ moja poročila bezuslovno!

V Odesi, 30. okt. t. l.

Lavr. Matejevič Leskovec.

RAZGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Kranjsko. Dne 28. pr. m. vršile so se volitve iz veleposestva. Voljeni so: grofa Leo in Ervin Auersperg, Franc pl. Langer, Leopold baron Lichtenberg, Dr. Adolf Schaffer, Jožef bar. Švegelj, Alfonz baron Wurzbach, Jožef grof Barbo, Feliks pl. Lenkh in Karl Luckmann. Vsi ti se pristevajo k nemškim liberalcem.

Primorje. „Naša Sloga“ javlja, da sta si izbrala Rinaldini in Flapp naslednikom dr. Glavine nekega italijanskega škofa in partibus, Lorenza Petrisa de Dolla-

mareja, konzistorijalnega svetnika na otoku Krku, ki je po mišljenju strasten nasprotnik Slovanov. Toda moža sta delala račun bez sv. Očeta, ki je za tržaškega škofa bajé uže izbral Tržaškega dekana Šterka.

Goriški irredentovci vprizorili so v dan godu italijanske kraljice Margarete nesramno demonstracijo. Neka pevka pela je v gledišču tri pesmi, katerih jedna je bila polna žaljivih in zaničevalnih izrazov proti Slovincem. Policija se niti ganila ni, pevki so pa burno ploskali ter jo obsipavali s cveticami marjeticami! — Dne 30. pr. m. so zaprli „Slogino“ šolo, takó da je 480 otrok sedaj bez šole; vladu pa je dala odpreti jo.

„Edinost“ priobčuje članek, v katerem pozivlja poslance, naj se potegujejo za ustanovitev samostojnega okrajnega glavarstva za tržaško okolico in spominja na dejstvo, da tej misli tudi bivši tržaški namestnik de Pretis ni bil nasproten, ampak je imel samó fiskalične pomisleke proti njej. Samouprava je jedino sredstvo, ki more pomoči okoličanom i v narodnostnem i v gospodarskem oziru, kajti, dasi isti živé na deželi, morajo nositi mestna bremena. Nasovet „Edin.“ želi njen dopisnik popolniti s tem, naj bi bilo isto glavarstvo za okolico in za Trst, to se pravi, naj bi spadali pod isto glavarstvo tudi Slovani, ki so v tisočih in tisočih naseljeni v mestu.

Štajersko. Vošnjakovo glasilo „Südst. Post“ piše, da o združenju slovenskih poslancev s sedanjo „kатолиško-ljudsko stranko“ tudi tedaj ne bi moglo biti govora, ko bi ta klub sprejel v svojo sredino tudi nemške poslance.

Isti list pa priznava možnost, da se večina jugoslovanskih poslancev združi v poseben klub, a le večina in ne vsi, ker ni verjetno, da bi pripadale takó različne frakcije, kakoršne so Klaičeva, Biankinijeva in radikalna Špinčičeva skupina jednemu klubu. No, res je, Biankini in Špinčič nista še toliko zaslepljena, da bi tudi ona vlekla voz protislovanske politike v družbi s poljskim in češkim plemstvom, ter z vsiljujočo se nemško levico.

Slovenske posojilnice, pozor! Nedavno smo se z raznimi dokazi izrekli proti posojilnicam z neomejenim poroštvom, sosebno radi §. 72. zadrúžnega zakona od l. 1873., ker daje oblast, da more upnik prijeti tudi posamičnega društvenika ter vsled take svobode gmotno celó uničiti ga. Izjavili smo tudi željo, naj bi enketa, sezvana od vlade, povdarjala, da je treba odstraniti sosebno ta §. 72. Sedaj smo zvedeli od jednega strokovnjaka, ki je bil v enketi, da je vlada istih mislij, da tudi zaresno misli popraviti zadrúžni zakon v smislu, da pri posojilnicah z neomejenim poroštvom ne bode več dosedanje opasnosti za posamične društvenike.

Zvedeli smo tudi, da vlada hoče svoj načrt izvršiti v kratkem ter ga nemudoma razposlati raznim zadrúžnim zavezam. To je od vlade jako modro, a za zadrúge silno važno. Zato priporočamo še jedenkrat načelníštvom, nadzorstvom i v obče društvenikom slovenskih posojilnic, naj dobro premišlujejo tista vprašanja, katera je vlada stavila ekspertom v enketi, da bodo uže pripravljeni, ko vlada predloži zavezam svoj načrt. Zaveze bodo dolžne poslati svoja mnenja, in od teh sklepov bode mnogo zavisno, kakó bo stvar potem razpravljajl držav. zbor, in kakó se naposled napravi tekst v novem zakonu.

Povdarjamo, da vlada se hoče ravnati po novem nemškem zadrúžnem zakonu od l. 1889., a razmere so pri nas vendar drugačne. Tudi se vidi iz vprašanj, stavljenih enketi, da vlada hoče tu in tam omejiti dosedanje

svobodo zadrug, in nekateri strokovnjaki so za krčenje te svobode jedino radi tega, ker so se tu po tam vršile nekorektnosti. Temu se bode treba upirati, zato pa je treba pouka in energije, da vlada in držav. zbor zvesta pravočasno muenje zadrúžnih zavez. Nadejamo se, da slovenske posojilnice ne ostanejo poslednje pri izražanju svojega mnenja, in da se izrečejo sicer za mnogotere popravke, a le take, ki pomenjajo zares napredek. Na Dunaju se zadrúge živahno posvetujejo o razpravljanih v enketi i tudi takih prašanjih, ki niso bila ondi na vrsti. Naj jih posnemajo pri slov. posojilnicah!

b) ostali slovanski svet.

Češko. Dne 1. t. m. bilo je v Pragi slavnostno zborovanje češke akademije za znanstvo, slovstvo in umetnost. Zborovanje je otvoril knez Jurij Lobkovic. Generalni tajnik prof. Solin prečital je letno poročilo akademije. Akademija je imela v prošlem letu 165 članov. Med deli, ki jih je objavila akademija, omenja mnogo manjših razprav različnih učenjakov, II. in III. del Seydlerjeve „Teoretične fizike“ in I. del „Enciklopedije naravoslovja“, dalje „Zbornik svetovne poezije“, „Almanah“ in „Vestnik“. Za leposlovna dela razdelile so se nagrade, določene v ta namen. Prvo nagrado 1000 gld. dobil je Jaroslav Vrchlický za zbirko pesmi „Nove zlomky epopeje“; prvo za najboljšje muzikalno delo namenjeno nagrado je dobil Fibich za opero „Bouře“, na slikarskem polju Jožef Uprka za podobo „Pot k sv. Antonu“. Dalje se je priznala nagrada 500 gld. prof. dr. Storchu za delo: „Vyrúčení obviněného z vazby vyšřřovací.“ Akademija je razdelila dalje mnogo podpor za znanstvena dela in več za potovanje štipendij. Spominski dan 100letnega rojstva Josipa Šafařika je praznovala akademija slovesno: izdala je posebno publikacijo in dala kovati posebne spominske svetinje z njegovo podobo. Češka akademija ima skupej imovine 364.325 gld. Po tajnikovem poročilu imel je Jaroslav Vrchlický spominski govor za umrlim članom akademije, kiparjem Wagnerjem in prof. Raymannu za umrlim članom Dudo. K sklepu je predaval prof. Mourek „o kontaktu češke in nemške literature od početka do 16. stoletja.“

Galicija. Metropolit Sembratovič je postal kardinal; da je dosegel to čast, vplivali so politíski vzroki. Znano je da se Sembratovič udaje tistemu stremljenju, ki deluje tudi na oslabljenje cirilometodijske cerkve pri galiških ruskih unijatih. Ob sedanjem romanju v Rim je ta hierarh celó pohvalil tiste jezuvite, ki rušijo cirilometodijski obred v smislu poljske politike. „Галичанинъ“ protestuje proti takim izjavam. Leon XIII. pa s povišanjem Sembratoviča sam dela težave svojemu stremljenju, da bi zjedini rimsko z vstóčnimi cerkvami, kajti pravoslavni Slovani natanko opazujejo delovanje novega kardinala Sembratoviča.

Občinski svet v Kolomeji je sklenil v deški ljudski šoli predmestja Nadvorna uvesti maloruski jezik kot učni jezik v prvem razredu. Sklep se je tudi izvršil. Te dni pa je dež. šolski svet ta sklep zavrgel ter utemeljeval svoj korak s tem, da do sedaj šolska oblast ni imela prilike preiskovati, je li maloruski jezik ondi kot učni jezik v resnici potreben. Ruski razred so zaprli in otroke potaknili v poljske vzporednice.

† **Grof Eduard Taaffe.** Dne 29. pr. m. umrl je na svojem posestvu v Nalžovu bivši ministerski predsednik grof Taaffe. Taaffe se je narodil dne 24. febr. 1833 na

Dunaju. Posvetil se je pravnim študijam in vstopil v državno službo, kjer je hitro napredoval. Bil je deželni predsednik solnograški in postal 1867 namestnik v Lincu; 7. marca 1867 je bil poklican kot minister notranjih del in provizorični voditelj ministerstva za uk in bogočastje v ministerstvo Beustovo. Ko je postal Beust državni kancelar, bil je Taaffe imenovan namestnikom ministerskega predsednika. Isto leto (1867) dobil je tudi mandat v poslanski zbornici. V „meščanskem ministerstvu“ bil je Taaffe namestnik ministerskega predsednika ter minister za domobranstvo in javno varnost. Istotako bil je Taaffe tudi član Auerspergovega ministerstva. Ko je grof Auersperg podal ostavko, postal je Taaffe ministerski predsednik. L. 1870 nastopilo je ministerstvo Potockega, v katerem je bil Taaffe minister notranjih del. Istega leta bil je tudi pozvan v gospodsko zbornico. Grofu Potockemu sledil je grof Hohenwart, Taaffe pa je postal namestnik Tirolske. L. 1879 nahajamo ga zopet kot ministra notranjih del v Streymayerjevem ministerstvu; še isto leto pa je postal ministerski predsednik ter je kot tak vodil usodo Avstrije do l. 1893, torej celih 14 let. Taaffe bil je velik nasprotnik levičarjev, ki so pod njegovo vlado bili vedno v opoziciji. Večino, si je skoval iz Čehov, Poljakov, nemških slovanskih Hohenwartovcev in pozneje antisemitov. To je bil takozvani „železni obroč“. L. 1882 bila je njegova volilna reforma, s katero je uvedel takozvane „petakarje“, sprejeta. Med tem pa so se zlasti razmere na Češkem spremenile. Staročehi se se morali vsled punktacij umakniti Mladochom, ki so Taaffeju delali hudo opozicijo, ker ni hotel uresničiti njih državnopravnih teženj. Taaffe je drž. zbor razpustil in po izvršenju volitev iskal nove večine. Le za kratek čas postal je levičar grof Kuenburg minister bez portfelja in zaupni mož levece. (1891) Češki fevdalci zahtevali so, da se popolni mesto ministra za Češko, katero je upravljal poprej Pražak. Ker je bil Taaffe obečal to storiti, stopila je levica zopet v opozicijo. (2. Dec. 1892). Dne 10. oktobra 1893 predložil je nenadoma parlamentu volilno reformo, po kateri naj se uvede obča volilna pravica v mestih in kmetskih občinah, število kurij in mandatov pa ostane isto. Ker zbornica ni sprejela predloge, podal je Taaffe 12. novembra 1893 ostavko. S tem se je završilo politiško delovanje Taaffejevo; da bi se ga bilo držalo zdravje, prorokavali so mu, da zopet zasede mesto ministerskega predsedništva.

Hrvatsko. † Dr. Bogoslav Šulek. Dne 30. nov. umrl je v Zagrebu znamenit hrvatski pisatelj dr. Bogoslav Šulek. Šulek je bil po rodu Slovak in rojen l. 1816. v Subotištu v tatraskih planinah. Pohajal je gimnazijo in prišel pozneje na evangelijski licej v Požunu, kjer se je v družbi navdušenih mladeničev začel zanimati osobito za hrvatsko literaturo. Na poziv svojega brata odločil se je iti na Hrvatsko in je postal tam najprej tiskar, pozneje pa se je seznanil z Gajem, ki mu je prepustil urejevanje „Danice“, pozneje tudi „Narodnih Novin“. Kot urednik teh listov bil je Šulek jeden glavnih bojnikov na narodnem polju. Poleg nebroja političnih člankov spisal je tudi množico poljudnih političnih brošur, v katerih je hotel narod opozoriti na njegove politične pravice. Ko so „Narodne Novine“ postale glasilo Bachove vlade, ustanovil je Šulek svoj list „Slavenski jug“. Vlada je list zadušila, in Šulek se je obrnil na gospodarsko polje. Ustanovil je „Gospodarski list“ in ga urejeval od l. 1858. do l. 1865., poleg tega pa napisal mnogo poučnih gospodarskih knjig. L. 1860. izdal je nemško-hrvaški slovar. L. 1865. šel je zopet na politično polje in ustanovil nezavisni list

„Pozor“ in izdal pod naslovom „Naše pravice“ zbirko zakonov in spisov, znamenitih za državno pravo od leta 1102.—1868. Od l. 1872.—1873. napisal je popularno fiziko, kemijo in „Hrvatski ustav“ od l. 1882. L. 1867. dosegel je doktorat. Isto leto postal je prvi član akademije in je kot tak v „Radu“ spisal mnogo znanstvenih razprav. Šulek bil je hrvatski polihistor. Ni polja, na katerem bi on ne bil deloval. Sedaj je pisal ostre članke zoper Madjare, sedaj knjige za nižje šole, drugič zopet tolmačil hrvatsko pravo in razvijal hrvatsko zgodovino, tu pisal o literaturi, tam zopet kako jezikoslovno razpravo. Postal je, akoravno Nehrvat, jeden najpopularnejših hrvatskih književnikov; in ni človeka, ki bi ta narod poznal tako natanko, kakor Šulek. Kot književnik stvoril je skoro celo literaturo. Po pravici sme torej hrvatski narod žalovati za takim možem.

„Hrvatska“ je nehalo izhajati. Glasilo stranke prava imenuje se sedaj „Hrvatska domovina“.

Slovaki. Slovaška gimnazija v Turč. Sv. Martinu. Ker ogerska vlada nima denarjev za slovaške srednje šole, sklenili so Slovaki iz svojih sredstev osnovati si gimnazijo, in sicer izprva evangelijsko. Ker pa se je evang. cerkvena oblast izrekla proti temu, sklenili se osnovati interkonfesionalno gimnazijo ter dotično prošnjo uže poslati nemu ministerstvu. V bližnji bodočnosti bi torej Slovaki dobili iz svojega svojo gimnazijo, sevéla, če ogerska vlada ne pozabi popolnoma na § 26. zakona iz leta 1868, ki daje državljanom vseh narodnostij prostost, iz svojih sredstev ali potom združenja snovati učne zavode vseh vrst.

Bosna. Koncem šolskega leta 1893/94 bilo je v Bosni in Hercegovini 161 državnih, 96 konfesionalnih in 5 privatnih osnovnih šol, v Sarajevu in Mostaru po jedna gimnazija in po jedna viša deklinška šola. Razun tega nahaja se v Sarajevu jedna tehnična šola, jedna pripravnica, dve bogoslovski šoli, jedna mohamedanska in jedna rimsko-katoliška. V Reljevu pri Sarajevu je pravoslavno bogoslovje. Razun tega pa so še po več krajih osnovane deške mestne šole, katere tam imenujejo trgovske šole. Povprečno pride na 5099 stanovnikov po jedna osnovna šola.

Srbija. G. Draga Stanojla Petrovič je podarila kot fond za srbske dijake, ki hočejo postati pravoslavni svečeniki, 200.000 din. Podpore so deležni tudi Srbi, ki prebivajo v Avstriji ali na Turškem. Ista dobrotnica je sezidala tudi lepo cerkev na novem srbskem pokopališču v Belemgradu.

Vladni listi naznanjajo, da turška vlada pošlje v kratkem v Macedonijo komisarje, da se pouče o reformah, ki jih želi ondotno prebivalstvo. Skupština izvolila je poseben odsek, ki naj sestavi odgovor na prestolni govor kralja. „Odjek“ trdi, da je ministerstvo stavilo kabinetno vprašanje in tako prisililo kralja, da je osebno otvoril Skupštino. Liberalni disidenti združili so se v poseben klub ter volili za predsednika bivšega trgovskega ministra Svetozarja Gvozdića. Pravosodni minister predloži Skupštini nov konkurzni red, ki naj zapreči lahko-mišljene in sleparske kride.

Črna Gora. Bivši avstrijski ministerski rezident na Cetinju, podmaršal Milinković, bil je odpozvan s svojega mesta. Pri tej priliki je sprejel knez Nikola bivšega in novega rezidenta Kucinskega v avdijenciji, kateri je sledil obed na dvoru. V napitnici povdarjal je Milinković napredek črnogorske države in prijateljsko razmerje z Avstrijo. Pri odhodu izrazilo mu je tudi Cetinjsko meščanstvo svoje simpatije.

Rusija. Za vzdrževanje nepravoslavnega svečeništva določnje ruski proračun te vsote: za armensko gregorijansko konfesijo 14.104 rub., za rimske katolike v privislavskih krajih in na Kavkazu 964.275 rub., v ostalej Rusiji pa 565.949 rub., za evangeljce avg. in helv. konfesije 118.850 rub., za mohamedance 50.956 rub. Peštanski „Hazánk“ navaja ta dejstva in méni: Verska nestrpnost v Rusiji vendar ni tako velika, kakor jo razglašajo. — O priliki rojstva velike kneginje Olge zasnovalo se je v Petrogradu zavetišče za delavce, ki pridejo tje in ne dobé takoj posla. Tudi v Moskvi se v ta spomin ustanovi nova občinska šola.

Nemčija. Drž. kancelar je namesto cesarja otvoril s prestolnim govorom drž. zbor. O obči politiki pravi, da Rusija v družbi s Francijo je zaprečila nadaljuje homatije med Japonom in Kitajcem. Nemčija pa je pomirjala v smislu, da bi Japonsko ostalo zmerno. Gledé na Turčijo se drži Nemčija starih načel nasproti zunanji politiki in zaveznim državam, ter prepušča v prvi vrsti drugim državam, da napravijo mir in red v Turčiji. To je tista politika, katera dosega svoje interese tudi na Balkanu s pomočjo drugih držav.

Italija. Dne 28. pr. m. imel je Crispi v italijanski zbornici jako pomenljiv govor o italijanski notranji in zunanji politiki. Dotaknil se je pri tem tudi Vatikanskega vprašanja in rekel, da je Vatikan tudi sedaj še pre-mogočen, ker mu daje Italija svobodo, in to tem bolj, ker skoro vsa Evropa je na strani Vatikana. On je pozval Vatikan, naj sprejme garancijski zakon, a papež noče o tem nič slišati. Katoliško stremljenje da opravičuje skrb za bodoči napredek človeštva. Cerkev si ja sedanjó moč pridobila le s tem, da so države dovolile cerkvenim kongregacijam malone neomejeno svobodo. Le modro zakonodavstvo in jedinstvo vseh liberalnih elementov more tu pomoči. Gledé na zunanjo politiko pa kaže govor Crispijev, da Italija preži, kakó bi dosegla pri Turčiji največje dobičke. V istem smislu je o vstočnem vprašanju govoril tudi zunanji minister Blanc.

Prešernovim čestilcem in čestilkam. Še samo par let nas loči od dneva, ko bode vsa Slovenija hvaležno i navdušeno proslavljala stoletnico rojstva najznamenitejšega pesnika slovenskega, Drja. Franceta Prešerna. Ko je bilo vrlim slovenskim osmošolcem prepovedano položiti na rakev pesnika Levstika venec z narodno trobojnico, podarili so mladi rodoljubi nabrane novce v ta namen, da se l. 1900. postavi Levstikovemu pesniškemu učitelju v metropoli slovenski — spomenik. Ves narod je pozdravil to misel... prirejale so se veselice, plesi, komersi... darovi so prihajali od vseh strani sloven. dežel — nakrat pa je zaspalo vse. Le sem ter tje je kanila malá vsotica v blagajno dotičnega odbora... darovalci so bili skoro vedno dijaki! Ideja pa je s tem prišla v opasnost, da se ne izvrši pravočasno. Baš nedavno smo čitali, da je izklesal dični naš umetnik G. a n g l krasno doprso soho Prešernovo. Ta vesela vest pa je spomnila nas in izvestno vse Prešernove čestilke in čestilce na — dolg, ki smo ga obečali l. 1900 gotovo poplačati vsaj deloma. Bomo li mogli izvršiti svoj sklep? Pri sedanjem zaspanem delovanju odborovom za napravo Prešernove sohe, pri sedanjem gmotnem prispevanju Slovencev gotovo ne. To pa nam ne bo v čast! Drugi narodi postavljajo celó neznatnim svojim literatom spomenike, nekaterim celó uže za živa; Slovenci pa naj slavimo stoletnico takega duševnega velikana, ki se meri s največimi svetovnimi pesniki, bez skromne sohe!

Čestilke in čestilci Prešernovega [genija! Začnimo zopet delovati, agitovati, nabirati, aranžirati v prid Prešernovega spomenika! Res je, da imamo maloštevilni Slovenci na vseh straneh mnogo izdatkov za narodne namene, — a čast Prešernova in hvaležnost naša nas mora siliti, da nam storjeni sklep ne bo zadnji. Spominjajmo se zopet čisto svojega ljubljena in odločimo pri vsaki veseli priliki od nabranih prispevkov vsaj polovico Prešernu! — V kratkem menda izidejo Prešernove uže težko pričakovane ilustrovane „Poezije“; naj bi se kupovali tedaj še posebno izkazali — kavalirske rodoljube! Ako se zgodi to, in se loti tudi slavni odbor malo živahnije svoje agitacije, potem dobi prenovljena, olepšana Ljubljana pravočasno soho basnika prvaka! V to pomozí — naša požrtvovalnost!

Na Dunaju.

Jos. Golob.

Dunajsko velikošolstvo in socialno vprašanje. V minulem poletju so zasnovali na Dunaj. vseučilišču „Socialwissenschaftlicher Bildungsverein“, ki ima namen, z znanstvenimi predavanji, pa tudi s svobodnimi diskusijami dijaštvo temeljito seznaniti s socialno vedo. Pravo delovanje društva, ki šteje danes uže 250 članov, se je začelo šele letos. Povoljno strokovnih profesorjev in docentov je uže predaval do sedaj med največim zanimanjem slušateljev. Društvo se ne dotika narodnostnih vprašanj s strankarskega stališča, tem manj, ker so člani najrazličnejših narodnostij. Društvo ni zabavno, ampak podaja članom le resne, temeljito znanstvene užitke. Zeleli bi, da se i sloven. velikošolci loté socialne vede, zlasti pravniiki, ter pristopijo v „S. W. B. V.“. Oglase sprejema Dr. v. Fürth, VII. Burggasse 71, Letnina znaša le 4 gld.

G—r.

KNJIŽEVNOST.

Pogled do budoucnosti. Ze zapisků pražského osmačtyřicátníka. Aneb Jak Bellamgho „Budoucí ráj“ se utvořuje. Od Karla Miroslava. Příloha k Českým Zájimům. 1895. Str. 32, 16°. Sešit 1. Cena 10 kr. Zanimiva in poučna knjižica.

Майка у нашој народној нјесми. Прибрао Јосип Милаковић. У Сарајеву. Земаљска штампарија. Цијена 1 форипта.

Петръ I Петровичъ, владыка-митрополитъ черногорскій. Его посвященіе во епископа и сказанное нмъ послѣ этого слово. А. Александрова. Стр. 17, Казань, 1895.

Краткій отчетъ о занятіяхъ за границей, въ словянскихъ земляхъ, лѣтомъ 1895 года. А. Александрова. Казань, 1895. Стр. 27, 8°. Učeni slavist, prof. Aleksandrov je tudi letos popotoval po jugoslovanskih deželah in o svojih opazovanjih v tej knjižici podal kratko poročilo, predržavši si natančneje za posebna dela.

Новое произведение Черногорскаго князя Николая I. „Князь Арбанитъ“. А. Александрова. Стр. 17, Казань, 1895. V tej brošurici označuje avtor najnovejše pesniško delo kneza Nikole I. Pri tem navaja mnogo odstavkov v srbskem izvirniku. To dramsko dejanje je posvečeno dobi borbe Črnogore s Turčijo v koncu XV. veka.

Listnica uredništva. G. Grabršček, urednik „Sl. Knjižnice“, nam naznanja, da ima uže več tednov dovršen prevod Jemeršičeve knjige „Materino delo za Boga in domovino“. Poslovenil S. G. Dođan je tudi koledar. Če se bode kazalo primerno število naročnikov, matise to delo febr. 1895. — Iz Trsta nam je vrnila c. kr. pošta kakih 20 iztisov 41. št. „Sl. Sveta“; vzroka ne poznamo. Najbrže da pošta hoče imeti plačano pristojbino 1/2 kr. za iztis, da ga pošlje dotičnikom na dom. Morda se je kaj enakega pripetilo tudi ob drugih prilikah. Mnogim smo se zakasnilni odgovoriti na razna pisma. Prosimo vljudno potrpljenja. Razne pesmi in spisi pridejo polagoma na vrsto. Po novem letu bode to ugodnije.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja vsak petek na 8 straneh, slučajno s prilogami. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50, četrt leta gld. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 12 kr. — *Zunaj Austro-Ogerske* na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII. Hofstallstrasse, Nr. 5.